

Haridus- ja Teadusministeerium
hm@hm.ee

Teie 12.12.2024

nr 8-1/24/5523,
HTM/24-1321/-1K

Meie 17.02.2025

nr 1.1-11/5639-2

**Kõrgharidusseaduse ning
õppetoetuste ja õppelaenu seaduse
muutmise seaduse eelnõu
väljatöötamiskavatsus**

Austatud proua minister

Rahandusministeerium kooskõlastab kõrgharidusseaduse ning õppetoetuste ja õppelaenu seaduse muutmise seaduse eelnõu järgmiste märkustega.

1. Punktis 5.2 (lk 18) tuuakse eelnõu eesmärgina välja vajadus suurendada kehvematest sotsiaalmajanduslikest oludest õpilaste ligipääsu kõrgharidusele. Kas on analüüsitud praeguste õppelaenu võtjate sotsiaalmajanduslikku tausta? Millisel määral mõjutab võimalus õppelaenu võtta ja laenu suurus kõrghariduse kasuks otsustamist?
2. Punktis 6.1.4 (lk 27) analüüsitakse õppelaenu võtnute andmeid ja järeldatakse, et õppelaenu võtnute seas on märgatavalt enam vajaduspõhise õppetoetuse saajaid (25%). Kui palju vajaduspõhise õppetoetuse saajatest võttis õppelaenu? Palume selgitada, kas kõrghariduse kättesaadavuse ebavõrdsuse vähendamise eesmärgil oleks hoopis mõistlik üle vaadata toetuse summad?
3. Punktis 5.1 (lk 17) on probleemi kirjelduses ühe põhjusena, miks õppelaenu tingimused on muutunud üliõpilastele ebaatraktiivseks, mainitud kõrge intressimäär võrreldes teiste sarnaste laenutoodetega. Punktis 7.3.3 (lk 42) võrreldakse õppelaenu krediitkaardi ja väikelaenuga, mille puhul on tegemist sarnases suurusjärgus finantskohustustega ning kus ei nõuta käendaja ega kinnisvaratagatise olemasolu. Punktis 7.3.4 (lk 43) väidetakse, et riigi tagatud õppelaenu intressimäär peab olema selgelt soodsam kui tavalisel turupõhisel laenuintressil.

Seega, eelnõus võrreldakse õppelaenu väikelaenu või krediitkaardiga, mille intressimäärad jäävad vahemikku 9,9%-19%. Selles võrdluses on ka praegu kehtiv õppelaenu intressimäär selgelt soodsam. Õppelaenu hinnaga samaväärne või odavam võib olla kodulaen, mis nõuab sihtotstarbelist kasutust ning enamasti omafinantseeringut koos tagatise seadmise.

Punktides 5.3 (lk 19) ja 7.3.4 (lk 42) öeldakse, et riik katab õppelaenu intressivahe pankadele. Praegu hüvitab riik krediidasutusele 5% intressimäära ületava kommertsintressimäära osa määraga 6 kuu euribor + 3%, samal ajal kui üliõpilasele kehtiv intressimäär on 6 kuu euribor + sõltuvalt pangast 1,99% või 1,95%. Eelnõuga tehakse ettepanek (lk 21) kokkuleppel pankadega langetada õppelaenu kommertsintressimäära 1,2%-ni aastas (+ 6 kuu euribor). Täiendavalt on võimalik kaaluda ettepanekut üliõpilaste poolt tasutava intressimäära ülempiiri langetamist 5%-lt 3%-ni. Kas kommertsintressimäära langetamine kehtiks ainult alates 01.09.2026 väljastatavatele õppelaenudele? Millistel alustel hüvitaks selle muudatuse tulemusel riik pankadele intressivahe?

Praegu on intressivahe määra arvestuse aluseks intressimäär, mis on 6 kuu Euribor + 3% aastas (ÕÕS §16 lg 6). Kui intressiperioodiks fikseeritud intressivahe määra arvestuse aluseks olev intressimäär on väiksem kui 5% aastas, siis intressivahet vastaval intressiperioodil ei arvestata ehk intressivahe määr on 0%.

Kui õppija maksimaalne intressimäär on 5%, ületab kommertsintressimäär õppijale kehtivat laenu maksimaalset intressimäära väiksema tõenäosusega ja väheneb ka riigi kulu intressivahe hüvitamisele. Kui õppija maksimaalne intressimäär langetatakse 3%ni, ületab kommertsintressimäär õppijale kehtivat intressimäära suurema tõenäosusega. Kui riigile kehtiv intressivahe arvestuse alus ei muutu, siis võib tekkida olukord, kus riik katab pankadele tegeliku kommertsintressimäära ja tudengile kehtiva maksimaalse intressimäära erinevuse väiksemas mahus. Selline muudatus võib olla riigi, kuid mitte pankade huvides. Teeme ettepaneku, et riik hüvitaks krediidasutusele tegeliku intressivahe kommertsintressimäära ja õppijale kehtiva maksimaalse intressimäära vahel ehk kataks selle osa, mis pangal jääb õppijalt saamata kui tegelik intressimäär on kõrgem kui 5% (3%).

4. Väljatöötamiskavatsuse (VTK) lk 20 viimane rida ja lk 41 p.7.3.3 on märgitud, et kinnisvara peab kuuluma laenuaotlejale või tema vanemale ja samas toodud ka käendaja miinimum sissetuleku nõue – need on pankade endi kehtestatud, seadusest selliseid tingimusi ei tulene.
5. Punktis 5.3 (lk 20-21) plaanitakse õppelaenu kättesaadavuse suurendamiseks kaotada eraisikust käendaja ja kinnisvara tagatise nõue, mille pooltargumendiks tuuakse võlglaste väike osakaal ja laenuvõtjate usaldusväärsus. Kui palju on väike osakaal? Võrreldes muude laenuoodetega? Eesti Panga andmetel on õppelaenu tähtajaks tasumata jääk perioodil 2010-2024 jäänud vahemikku 2,7-4,8% õppelaenu portfelist. See protsent laenuportfelli mahust on ligikaudu kaks korda suurem eluaseme laenudega võrreldes, samas ligikaudu kaks korda väiksem tarbimislaenudega võrreldes (<https://statistika.eestipank.ee/#/et/p/650/r/2670/2459>). Tähtajaks tasumata laenude osakaal väljastatud õppelaenu mahust ei näita viimase kümne aastaga selget langustrendi ning püsib üsna sarnasel tasemel. Perioodi 2020-2023 tähtajaks tasumata laenude keskmine osakaal on 3,45%.

VTK-s esitatud andmed on ebapiisavad järelduste tegemiseks. Juhime tähelepanu, et VTK-s on esitatud üksnes selliste võlglaste arvud, mille puhul on rakendunud riigitagatis. Riigitagatis rakendub aga alles pärast seda, kui laenusaja ei ole seaduses määratud tähtajal asunud laenu tagasimaksmisele ning tema või tema käendajad või hüpoteegiga koormatud kinnisasja omanik või pandiga koormatud ehitise või selle mõttelise osa

omanik (edaspidi pantija) ei täida õppelaenulepingust tulenevaid kohustusi panga ees. Ehk siis VTK-s on puudu andmed, kui palju on neid õppelaenu võlglasti, kelle laenude puhul on pangad käendajatelt või kinnisvaratagatise andjatelt võlgasid välja nõudnud. VTKs olevate andmete puhul ei ole ka võimalik hinnata, milline võib olla riigile kaasnev täiendav kohustus.

6. Tabelis 2 (lk 21) soovitame asendada õppelaenuvõlglaste arvu või sellele lisada suhtarvu kõikidest õppelaenu võtjatest, lisada tähtajaks tasumata laenude osakaalu väljastatud õppelaenu mahust ning võrdluseks lisada ka andmed aastatest 2010-2013, kui õppelaenu jääk ning tähtajaks tasumata õppelaenu maht oli kõrge.
7. Joonise 2 ja tabeli 3 (lk 26) andmed ei lähe omavahel kokku. Tabeli järgi oleks 2022/2023 õppelaenu võtnute arv 1798, joonisel 1810. Kumb on õige? Tabeli andmetel õppis kõrghariduse esimesel astmel aastate lõikes kaks kolmandikku õppelaenu võtnutest, tekstis viidatud kui kolm neljandikku.
8. Punktis 7.3.1 (lk 39) käsitletakse võimalust tõsta õppelaenu maksimumsummat alates 2025/2026 õppeaastast 3000 eurolt 6000 eurole ning järeldatakse, et tänase euribori prognoosi kohaselt lähiaastatel riigi jaoks pankadele intressikulude katteks prognoositavad kulud ei suurene. Kui lõppelaenu summa kahekordistub ning muud laenu tingimused ja laenuvõtjate arv ei muutu, siis riigi kulu intressivahe hüvitamiseks perioodil 2025-2029 suureneb kokku hinnanguliselt ligikaudu 350 000 euro võrra või rohkem, sest VTK eesmärk on suurendada laenuvõtjate arvu.
9. Punktis 7.3.4 (lk 43) tuuakse eelnõus esitatud arvutuste eeldusena välja, et uute õppelaenuvõtjate arv jääb senisele tasemele - 1800 aastas. Eelnõu üheks eesmärgiks on suurendada õppelaenu võtjate arvu. Teeme ettepaneku lisada ka kalkulatsioon, kui uute laenuvõtjate arv näiteks kahe- või kolmekordistub.
10. Punktis 8.3 (lk 46) on eelnõu saajateks arvamuse andmiseks nimetatud Eesti Pangaliit ja kaks õppelaenu väljastavat pank. Kas eeldatakse, et Pangaliit jagab eelnõud ja küsib ise teiste pankade arvamust selle kohta? Muudatustest võivad huvitatud olla ka teised pangad, kellelt sel õppeaastal õppelaenu taotlema ei saa.
11. Kuivõrd VTKs nähakse ette õppelaenusumma kahekordistamine ning tagasimakse perioodi pikendamine, siis teeme ettepaneku laenu võtmise paindlikkust suurendada nii, et laenuvõtjal võiks olla võimalus otsustada, kas ta soovib võtta laenu maksimaalses summas või vähem.
12. Rahandusministeerium ei toeta õppelaenu maksimummäära kehtestamist riigieelarve seaduse tekstiparagrahvis. Riigieelarve koostatakse kalendriaastaks, kuid õppelaenu võtja peab arvestama oma kulusid-tulusid õppeaasta lõikes. Õppeaasta kestel laenusumma muutmine toob kaasa vajaduse laenulepingu muutmiseks, mis tekitab asjatu koormuse nii pankadele kui laenuvõtjatele.

Õppelaenu maksimummäära kehtestamisel tekstiparagrahvina iga-aastases riigieelarves liigub otsustus riigikogu tasandile, mis ei ole otseselt vajalik. Sellega väheneks mõnevõrra valitsuse halduskoormus, kes ei peaks teemat eraldi arutama. Kui peaks tekkima vajadus summat kiireloomuliselt muuta, on mõistlik jätta otsustus siiski täitevvõimu tasandile ja õppelaenu maksimummäära kehtestamise praegune kord muutmata.

13. VTK-s ei ole käsitletud, millised mõjud oleks seaduse muutmisel vanade/uute (lisaks veel kuni 2022/2023 süsteemi järgi) laenude puhul – kas vanadele eelmine arvestus kuni lõpuni, samal ajal uute laenude puhul uus arvepidamine, lisanduv halduskoormus. Automaatselt seda eelmistele lepingutele laiendada ei saa, siis tuleks läbi mõelda, kas anda jälle võimalus vastavalt lepinguid muuta?

Arvestades ettepanekut suurendada õppelaenu summasid, kaotada eraisikust käendaja ja kinnisvaratagatise nõue ning vähendada üliõpilaste poolt tasutava intressi ülempiiri, suurenevad märkimisväärselt riigi otsesed kulud intressikulude hüvitamise näol kui ka riigile üle tulevate laenude näol (tagatiseta laenud, laenuvõtjate arvu suurenemine). Soovime, et kulude suurenemise osas võetaks arvesse kõiki neid mõjutegureid ja toodaks välja kulude suurenemine järgneva RES perioodi aastate lõikes. Riigieelarve kulude suurendamise otsused tehakse eelarvearutelude käigus.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Jürgen Ligi
rahandusminister

Tuuli Levandi
Tuuli.Levandi@fin.ee